

1. บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ที่ดินยังจัดว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการประกอบอาชีพทุกชนิด และการดำรงอยู่ของมนุษย์ตลอดกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ ที่ดินยังเป็นสินทรัพย์ถาวรที่มีมูลค่าเพิ่มทวีคูณ ราคาไม่ตก ไม่สูญหาย ดังนั้นที่ดินจึงเป็นสินทรัพย์ที่มนุษย์มีความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้ง แย่งชิงทรัพยากรที่เพิ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งต้องทำการเกษตรโดยใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ เนื่องจากดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ขาดแคลนน้ำ เป็นสังคมชนบท ประชากรจำนวน 1 ใน 3 ของทั้งประเทศ และมีความยากจน บุกเบิกที่ดินป่าสงวนแห่งชาติและนำไปขายให้กับนายทุนมากที่สุด

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเนื้อที่ประมาณ 105.5 ล้านไร่ จากเนื้อที่ทั้งหมดของประเทศประมาณ 320.5 ล้านไร่ ประกอบด้วยประชากรประมาณ 20 ล้านคน ในเนื้อที่ดังกล่าวจำแนกเป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประมาณ 68.5 ล้านไร่ ดินไม่เหมาะสมกับการเกษตรประมาณ 34.4 ล้านไร่ เนื้อที่ป่าไม้ทั้งประเทศจำนวนประมาณ 141.9 ล้านไร่ ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในภูมิภาคนี้จำนวน 347 ป่า เนื้อที่ 34.2 ล้านไร่ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 เนื้อที่ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ภูเขาที่สูง มีความลาดชันมากกว่า 35% ซึ่งไม่เหมาะต่อการเกษตรกรรม แต่ควรรักษาไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารประมาณ 12.1 ล้านไร่ ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ต้นน้ำลำธารชั้น 1A และ 1B มีเพียงประมาณ 9.45 ล้านไร่ หรือ 5.85% ของพื้นที่ทั้งภาค

ตารางที่ 1 เนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกเป็นรายจังหวัด

เขต	จังหวัด	จำนวนป่า	จำนวนเนื้อที่ (ไร่)
1. นครราชสีมา	1. นครราชสีมา	29	4,830,092.50
	2. ชัยภูมิ	11	2,064,839.00
	3. บุรีรัมย์	22	1,750,069.50
2. อุบลราชธานี	1. อุบลราชธานี	57	4,057,030.63
	2. สุรินทร์	27	952,023.00
	3. ศรีสะเกษ	25	1,272,987.00
	4. ยโสธร	27	712,822.00
2. ขอนแก่น	1. ขอนแก่น	22	1,692,051.00
	2. มหาสารคาม	10	254,312.25
	3. ร้อยเอ็ด	10	479,307.00
	4. กาฬสินธุ์	14	1,144,572.325
4. อุดรธานี	1. อุดรธานี	26	4,472,869.50
	2. หนองคาย	8	2,086,775.00
	3. นครพนม	16	1,707,834.50
	4. สกลนคร	16	1,702,151.28
	5. เลย	20	4,352,103.00
	6. มุกดาหาร	7	651,382.00
รวม 4	17	347	34,183,221.485
รวมทั้งประเทศ			
21	63	1,210	141,937,053.295

หมายเหตุ : เนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติในตารางนี้เป็นเนื้อที่รวมทั้งหมด ตามที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ยังไม่ได้หักออกจากพื้นที่ซ้อนทับและพื้นที่เพิกถอนเพื่อใช้ประโยชน์

ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหลายแห่งที่ประกาศทับพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของราษฎรผู้ ซึ่งได้ตั้งอยู่ก่อน เช่น เขตป่าสงวนแห่งชาติภูทอก ภูกระแต อ.ภูกระดึง จ.เลย เป็นต้น ซึ่งได้ประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ.2523 แต่ราษฎรได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวนับเวลานาน 80-100 ปี และปรากฏเป็นเช่นนี้อีกหลายป่าสงวนฯ รวมทั้งใน

เขตอุทยานแห่งชาติ โดยไม่ได้กันเขตหรือแหว่งที่ทำกินและที่อยู่อาศัยออกจากเขตพื้นที่ป่าสงวนหรือเขตอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งเขตแดนของแต่ละป่าสงวนหรืออุทยานแห่งชาติไม่ชัดเจน ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากรที่ต้องการพื้นที่ทำการเกษตรผลิตอาหารและสินค้าเพื่อขาย และมีปัจจัยหลากหลายชนิดผลักดันจากภายนอกสังคมชนบท โดยเฉพาะการใช้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทำให้ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายไปมาก ที่รุนแรงเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2504- 2517 ระยะเวลาเพียง 13 ปี พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายไปถึงร้อยละ 20 หรือประมาณ 6.3 ล้านไร่ และเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เนื้อที่ป่าไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลงทุกๆ ปี ดังเช่นในช่วงปี พ.ศ. 2532- 2534 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2 พบว่ามีเนื้อที่ลดลงถึง 1,117,058 ล้านไร่ หรือลดลงปีละ 558,529.0 ไร่ หรือลดลงจากพื้นที่ป่าไม้ 13.97% เหลือเพียง 12.91% ของเนื้อที่ของภูมิภาคนี้ จังหวัดที่มีเนื้อที่ป่าลดลงมากที่สุดตามลำดับได้แก่ จังหวัดเลย นครราชสีมา อุบลราชธานี อุดรธานี และมุกดาหาร

ดังที่ทราบกันดีว่าป่าไม้นั้นเป็นแหล่งของต้นน้ำลำธารที่ช่วยทำให้เกิดความชุ่มชื้น ดังนั้น ผลของการทำลายป่าไม้ที่ตามมาก็คือ ฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล ทั้งเกิดสภาพฝนทิ้งช่วง แล้ง และแห้งเป็นเวลายาวนาน เมื่อมีฝนตกลงมากก็มีอุทกภัยเกิดน้ำท่วมฉับพลันเสมอๆ การเกษตรกรรมไม่ได้ผล ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมตามมาอย่างมากมาย

การบุกรุกทำลายป่าไม้เกิดมาจากหลายสาเหตุที่สำคัญหลายประการ เช่น การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ทำให้มีความต้องการพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็มีการนำพื้นที่การเกษตรที่มีอยู่เดิมไปใช้สร้างถนน ที่อยู่อาศัย และอื่นๆ ความต้องการเพิ่มขึ้นในด้านไม้ใช้สอยเพื่อการก่อสร้างและเชื้อเพลิง นอกจากนั้นยังทำลายป่าเพื่อสร้างเป็นพื้นที่อ่างเก็บกักน้ำเหนือเขื่อน ซึ่งแต่ละเขื่อนทำลายป่าบนบ้นไร่อีกด้วย การบุกรุกทำลายป่าคาดว่าจะดำเนินไปอย่างไม่มีหยุดยั้ง จนกระทั่งจะไม่มีป่าให้บุกรุกอีกแล้ว ถ้าไม่มีมาตรการที่ดีพอที่จะนำมาใช้เพื่อป้องกันและรักษาให้คงสภาพไว้

ตารางที่ 2 แสดงอัตราการลดลงของเนื้อที่ป่าไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงระยะเวลา 2 ปี (ระหว่างปี พ.ศ.2532-2534)

ลำดับที่	จังหวัด	เนื้อที่	เนื้อที่ป่าไม้ปี 2532		เนื้อที่ป่าไม้ปี 2534		อัตราการลดลง (ไร่)	
		จังหวัด (ไร่)	ไร่	%	ไร่	%	ช่วง 2 ปี	ต่อปี
1	กาฬสินธุ์	4,341,716	398,125	9.17	374,062	8.62	24,063	12,031.5
2	ขอนแก่น	6,803,745	573,125	8.42	527,343	7.75	45,782	22,891.0
3	ชัยภูมิ	7,986,430	1,966,250	24.62	1,959,218	24.53	7,032	3,516.0
4	หนองคาย	4,582,675	337,500	7.37	307,500	6.71	30,000	15,000.0
5	นครพนม	3,445,418	400,000	11.61	371,562	10.78	28,438	14,219.0
6	มุกดาหาร	2,712,394	965,000	35.58	845,468	31.17	119,532	59,766.0
7	มหาสารคาม	3,307,302	30,625	0.93	23,906	0.72	6,719	3,359.5
8	อุดรธานี	9,743,368	1,496,875	15.36	1,372,343	14.08	124,532	62,266.0
9	นครราชสีมา	12,808,725	1,610,625	12.57	1,462,656	11.42	147,969	73,984.5
10	บุรีรัมย์	6,451,178	372,500	5.77	335,000	5.19	37,500	18,750.0
11	ร้อยเอ็ด	5,187,156	138,750	2.67	121,875	2.35	16,875	8,437.5
12	เลย	7,140,383	2,040,000	28.57	1,834,823	25.70	205,177	102,588.5
13	สุรินทร์	5,077,535	211,250	4.16	187,343	3.69	23,907	11,953.5
14	ศรีสะเกษ	5,524,985	491,250	8.89	466,562	8.44	24,688	12,344.0
15	สกลนคร	6,003,603	980,000	16.32	898,125	14.96	81,875	40,937.5
16	อุบลราชธานี	11,816,306	2,429,375	20.56	2,292,656	19.40	136,719	68,359.5
17	ยโสธร	2,601,040	300,000	11.53	243,750	9.37	56,250	28,125.0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		105,533,962	14,741,250	13.97	13,624,192	12.91	1,117,058	558,529.0

รัฐบาลได้ใช้มาตรการหลายด้านเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุกทำลายป่า ได้แก่ (1) โครงการจัดที่ดินแบบหมู่บ้านป่าไม้เพื่อความมั่นคง เน้นการออกเอกสารให้กรรมสิทธิ์ทำกิน ห้ามซื้อขาย และมีการจัดการด้านสาธารณูปโภคมากกว่าการพัฒนาอาชีพเพื่อพึ่งตนเอง (2) โครงการจัดสรรที่ดินแบบปฏิรูปที่ดิน เป็นการแยกเอกสารสิทธิ์มากกว่าการพัฒนาที่ดิน เช่น สำนักงานปฏิรูปที่ดิน กรมป่าไม้ มีโครงการ ส.ท.ก. (3) โครงการจัดที่ดินแบบส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ การจัดที่ดินในรูปแบบของกรมประมงสงเคราะห์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (4) การจัดสรรที่ดินแบบไม่ส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ การจัดสรรที่ดินแปลงใหญ่และแปลงเล็กหัวไร่ปลายนาของกรมที่ดิน ซึ่งได้ดำเนินงานมาตั้งแต่แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 4 ด้วยการสำรวจป่าที่ถูกบุกรุกเพื่อจัดจำแนกเป็นที่ดินทำกิน หรือป่าไคควรสงวนรักษาไว้ โครงการหมู่บ้านป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารเป็นมาตรการสำคัญยิ่ง มีหน่วยงานของรัฐเข้าดำเนินการจัดการที่ดินในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมถึง 4 กระทรวง 15 หน่วยงาน

ในบรรดามาตรการการจัดที่ดินของรัฐที่กำลังขยายพื้นที่เพิ่ม (ประสิทธิ์ คุณรัตน์, 2536) นอกจากโครงการปฏิรูปที่ดินแล้ว ก็คือ โครงการช่วยเหลือราษฎรให้มีสิทธิทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ส.ท.ก.) และโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติในรูปหมู่บ้านป่าไม้ที่ตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2518 ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ของประเทศได้ถูกราษฎรเข้าไปยึดถือครอบครอง ทำลายแผ้วถางเพื่อทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย วัตถุประสงค์ของโครงการฯ เพื่อดำรงรักษาสภาพป่าและฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณต้นน้ำลำธาร การจัดที่ดินให้เกษตรกรป่าไม้ได้มีที่ทำกิน และผู้ที่เข้าไปบุกรุกให้มีที่ทำกินโดยมิให้กรรมสิทธิ์ แต่ให้สิทธิครอบครองจนถึงทายาทโดยทางธรรมอย่างถาวรคนละไม่เกิน 15 ไร่ รัฐจัดสร้างสาธารณูปโภคและพัฒนาอาชีพโดยกรมป่าไม้ร่วมกับส่วนราชการอื่นๆ และมีเป้าหมายที่จะเป็นหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรต่อไป ทั้งนี้เชื่อมั่นว่าจะสามารถป้องกันการบุกรุกทำลายป่า แผ้วถางพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมิให้ขยายต่อไป จึงกำหนดพื้นที่ 100 แห่ง กว่า 164 หมู่บ้าน และขยายโครงการในรูปแบบคล้ายคลึงกันเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่ตามพระราชดำริ และโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง ผลการดำเนินงานนับได้ว่าบรรลุในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการสร้างปัจจัยพื้นฐาน แต่หลายกิจกรรมยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และเกิดปัญหาต่างๆ เช่น การลักลอบแผ้วถาง พื้นที่ป่าไม้ที่นอกแปลงจัดสรรเพิ่มขึ้น การซื้อขายที่ดินที่ได้รับการจัดสรร การล้มละลายของครอบครัวจนต้องอพยพออก เป็นต้น ในขณะที่มาตรการหมู่บ้านป่าไม้ดำเนินการอยู่ ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินของราษฎรที่ได้ถูกบุกรุกเพื่อเข้าอยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือการประกาศเขตป่าสงวนทับที่ตั้งชุมชนและที่ทำกินที่มีมาก่อนยังเกิดขึ้นและมีอยู่มากมาย คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2522 ให้ใช้มาตรการโครงการ ส.ท.ก. โดยรัฐจะออกหนังสืออนุญาตให้มีสิทธิทำกินชั่วคราว ไม่เกินครอบครัวละ 15 ไร่ สำหรับราษฎรที่ครอบครองที่เกินกว่า 15 ไร่ หากประสงค์จะขอใช้ให้

ยื่นคำขออนุญาตเข้าทำประโยชน์ตามมาตรา 16 แห่ง พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ปัจจุบันได้ดำเนินการไปแล้วในพื้นที่ป่าสงวนกว่า 600 แห่ง

แม้รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติก่อนปี พ.ศ. 2499 และได้ดำเนินการใช้มาตรการต่างๆ ในการจัดสรรที่ดิน จนกระทั่งถึงโครงการหมู่บ้านป่าไม้ของ ออป. ในปี 2510 และโครงการอื่นๆ การจัดที่ดินทำกินให้เกษตรกรของรัฐในระยะที่ผ่านมา นอกจากจะไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกรแล้ว ยังกลับทำให้ปัญหาทวีความรุนแรงขึ้นอีก ซึ่งจะเห็นได้จากการบุกรุกเข้าไปทำกินหรือครอบครองในป่าสงวนเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง อันนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ อีกหลายประการ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับรัฐได้ทวีความรุนแรง และกระจายไปทั่วราชอาณาจักรเกินกว่าที่ส่วนราชการใดราชการหนึ่งจะแก้ปัญหาได้ การใช้มาตรการของโครงการเดิม เช่น โครงการหมู่บ้านป่าไม้ ไม่สามารถกระทำได้ เพราะการต่อต้านจากราษฎรรุนแรง เช่น ที่ดงลาน ดงใหญ่ เขาวง ดงมะไฟ ฯลฯ ประกอบกับการดำเนินงานตามโครงการนำพระทัยจากในหลวง พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายของแผนงาน เนื่องจากความเดือดร้อนของราษฎรไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จึงขาดความมั่นใจในการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ปัญหาความเดือดร้อนที่ทำกินเป็นปัญหาสำคัญ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องรีบดำเนินการแก้ไขก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์รุนแรง นำไปสู่ปัญหาความมั่นคงของชาติ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ชาติชาย ชุณหะวัณ จึงมีบัญชาเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2533 โครงการ คจก. จึงเกิดขึ้น ความเคลื่อนไหวต่อต้านและขัดขวางตามโครงการ คจก. ยิ่งรุนแรงและแพร่ขยายไปทั่วประเทศอย่างไม่เคยเกิดมาก่อน ในที่สุดเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2535 รัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน ได้มีมติยกเลิกโครงการดังกล่าว จนกระทั่งปัจจุบันได้ใช้กลยุทธ์โครงการปฏิรูปที่ดิน กรณีขัดแย้งการต่อต้านรัฐและการบุกรุกที่ดินป่ายังรุนแรง และขยายชุมชนใหม่เพื่อรอกการจัดสรรที่ดินป่าต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด

จากนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ปี 2528 ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การยกร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติฉบับใหม่ปี 2536 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการป่าไม้ในประเทศ สำคัญของร่างยังสะท้อนแนวคิดจากตะวันตก และมีฐานคิดติดท่วงทำนองเดิมของบุคลากรป่าไม้ที่ถูกหล่อหลอมมา เพื่อทำหน้าที่เป็นกรมค้าป่าไม้ ทั้งที่ปัจจุบันจะต้องปรับกลยุทธ์สู่บทบาทให้เป็นธรรมกับธรรมชาติ มากกว่าตอบสนองต่อนักมนุษย และกระจายให้คนในแผ่นดินใกล้ป่าได้ร่วมรักษา มีระบบตรวจสอบจากสาธารณชนอย่างกว้างขวาง แต่แนวคิดนี้ได้รับการเสนอในร่างอย่างเสียไม่ได้ ขณะที่การป่าไม้เพื่อพาณิชย์ การป่าไม้เพื่ออุตสาหกรรมยังยืนยันชัดเจนตามฐานคิดเดิม ส่วนคุณค่าของชุมชนเป็นสิทธิชุมชนถูกมองข้ามและละเลย รากเหง้าแห่งความขัดแย้งทางความคิดจึงมีอยู่ และจะนำไปสู่การขัดแย้งที่ไม่จบสิ้น

ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งค้นหา กำหนดวิธีการ และกลยุทธ์ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม หรือหมดสภาพป่าไม้แล้ว โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งที่ดิน น้ำ แรงงาน ทักษะประสบการณ์ และการบริการของรัฐที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นหมู่บ้านนั้น ให้บังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกรเหล่านั้น อีกทั้งสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาสภาพป่าไม้ให้มีสภาพสมบูรณ์เช่นเดิม ขณะเดียวกันเป็นการค้นหาแนวทางหรือมาตรการที่สามารถนำไปใช้ในการป้องกันและยับยั้งการบุกรุกทำลายป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษา

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการ ตลอดจนมูลเหตุจูงใจที่ทำให้ราษฎรอยู่อาศัยและทำมาหากินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
2. เทคนิควิธีการผลิตทางการเกษตร ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพทางการเกษตรและการแก้ไข
3. หน่วยงาน กิจกรรม และผลการพัฒนาการเกษตรของรัฐและองค์กรเอกชน ที่ได้ดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านเป้าหมาย
4. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แนวทางพัฒนาการเกษตรพร้อมกับอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน

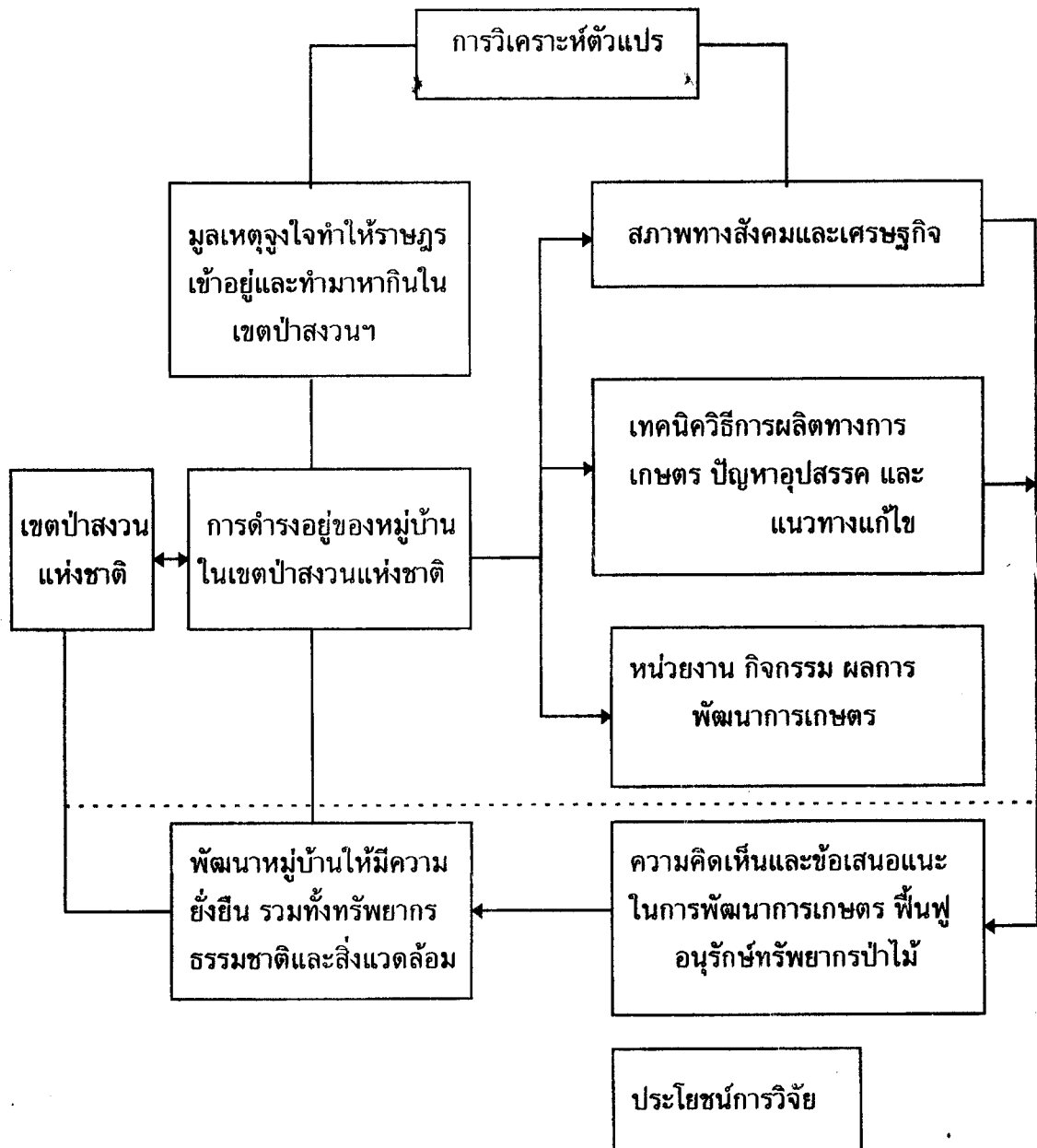
ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบแนวทางในการดำเนินงานรักษาและฟื้นฟูสภาพป่าไม้ที่ถูกทำลาย
2. ทำให้ทราบแนวทางที่สามารถนำไปใช้ดำเนินการให้ราษฎรสามารถอาศัยและทำมาหากินอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติอย่างเกื้อกูลและสมดุลกัน

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัยเรื่องนี้แสดงไว้ในภาพที่ 1 ที่แสดงให้เห็นถึงตัวแปรที่วิเคราะห์ และการกำหนดแนวทางที่เหมาะสมที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเกษตรของราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จำเป็นต้องศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนมูลเหตุจูงใจที่ทำให้ราษฎรเข้าอยู่อาศัยและทำมาหากินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งจะช่วยให้สามารถมองเห็นความจำเป็นที่ต้องอาศัย

อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้น จากนั้นเพื่อการวางแผนและดำเนินการพัฒนาการเกษตรของราษฎรเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้น ขณะเดียวกันยังคงมีถาวรภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีเสถียรภาพในการผลิต การกำหนดแนวทางและวางแผนพัฒนาต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐาน และต่อยอดการพัฒนาจากเทคนิควิธีการผลิตทางการเกษตร วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพการเกษตร และการแก้ไข พร้อมกันนี้ก็ต้องศึกษาวิเคราะห์หน่วยงานและการทำงานของหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่กำลังพัฒนาในหมู่บ้าน เพื่อศึกษาดูเทคนิควิธีการดำเนินงาน ความสามารถ และผลการแก้ปัญหาและการตอบสนองต่อความต้องการ และในที่สุดสามารถกำหนดแนวทางพัฒนาอาชีพ พร้อมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการศึกษาวิเคราะห์ตัวแปรที่กำหนดและประโยชน์ของการวิจัย

นิยามศัพท์

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง สถานภาพที่แสดงให้เห็นถึง
บุคลิกภาพ ฐานะ และวิถีการดำรงชีวิตของราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

มูลเหตุจูงใจ หมายถึง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทั้งปัจจัยหลักและปัจจัยดุด ที่ทำ
ให้ราษฎร ตัดสินใจอาศัยและทำมาหากินอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น
ก่อนที่จะประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ

หน่วยงาน หมายถึง องค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่ได้วางแผนและ
ดำเนินการพัฒนา และให้ความช่วยเหลือราษฎรในหมู่บ้าน

เทคนิควิธีการผลิตทางการเกษตร หมายถึง การปฏิบัติที่อาศัยวิธีการ
เกษตรตามความเหมาะสมและสอดคล้องกัน ภูมิปัญญาของผู้ผลิต และทรัพยากรต่าง ๆ รวม
ทั้งปัจจัยการผลิตที่เป็นดิน น้ำ ภูมิอากาศ และภูมิประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับ
ทรัพยากรด้านงบประมาณและเวลาที่คณะผู้วิจัยมีอยู่ ดังนี้

1. ขอบเขตของพื้นที่เป้าหมาย เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ 3 หมู่
บ้าน ประกอบด้วย

บ้านร่องไผ่ หมู่ 8 ต.โคกใหญ่ อ.ท่าลี่ จ.เลย

ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกใหญ่

บ้านโคกไชยวาน หมู่ 4 ต.ทุ่งแก อ.เจริญศิลป์ จ.สกลนคร

ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงพระลาด

บ้านหนองผักแว่น หมู่ 2 ต.บ้านแดง กิ่ง อ.พิบูลย์รักษ์ จ.อุดรธานี

ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าไผ่ และป่าโคกไม้ฆาม